EVROPSKA
KOMISIJA

Bruselj, 30.7.2024
COM(2024) 348 final

POROČILO KOMISIJE SVETU IN EVROPSKEMU PARLAMENTU

o napredku pri izvajanju Direktive (EU) 2016/2284 o zmanjšanju nacionalnih emisij za nekatera onesnaževala zraka

1. UVOD

Direktiva (EU) 2016/2284 o zmanjšanju nacionalnih emisij za nekatera onesnaževala zraka (v nadaljnjem besedilu: Direktiva) je eden od zakonodajnih instrumentov, ki prispevajo k doseganju ciljev zmanjšanja onesnaženosti zraka do leta 2030 iz akcijskega načrta za ničelno onesnaževanje zraka, vode in tal[1]. V njej so za vsako državo članico EU določene nacionalne obveznosti zmanjšanja emisij za obdobje 2020–2029 in še ambicioznejše obveznosti za obdobje od leta 2030. Zajema pet onesnaževal zraka z znatnimi negativnimi vplivi na zdravje ljudi in okolje: žveplov dioksid (SO_2), dušikove okside (No_x), nemetanske hlapne organske spojine (NMVOC), amoniak (NH_3) in drobne delce (delci $PM_{2,5}$).

Direktiva je začela veljati 31. decembra 2016 in je s 1. julijem 2018 razveljavila Direktivo 2001/81/ES[2] o nacionalnih zgornjih mejah emisij za nekatera onesnaževala zraka. V Direktivi so določene nacionalne obveznosti zmanjšanja emisij onesnaževal, izražene kot odstotek emisij vsakega onesnaževala v izhodiščnem letu 2005. Te obveznosti se uporabljajo od leta 2020, podatki o emisijah pa so bili prvič sporočeni leta 2022.

Obveznosti zmanjšanja emisij iz Direktive za obdobje 2020–2029 ustrezajo obveznostim zmanjšanja emisij za obdobje od leta 2020, ki so jih EU in njene države članice sprejele v okviru revidiranega Göteborškega protokola[3] h Konvenciji o onesnaževanju zraka na velike razdalje prek meja[4] (v nadaljnjem besedilu: konvencija o onesnaževanju zraka). Te mednarodne obveznosti so z Direktivo prenesene v pravo EU, poleg tega so v Direktivi določene ambicioznejše zaveze za obdobje od leta 2030 naprej.

V Direktivi so obravnavane skupne nacionalne emisije. Skupaj z direktivama EU o kakovosti zunanjega zraka[5] in zakonodajo EU, ki ureja onesnaževanje zraka pri viru[6], je del pravnega okvira EU o čistem zraku. Učinkovito izvajanje zakonodaje o čistem zraku je bistveno za doseganje dveh z zrakom povezanih ciljev za leto 2030 iz akcijskega načrta za ničelno onesnaževanje zraka, vode in tal, in sicer: (i) v EU zmanjšati vplive onesnaženosti zraka na zdravje (izraženo kot prezgodnje smrti zaradi onesnaženja z delci $PM_{2,5}$) za več kot 55 % in (ii) zmanjšati območje ekosistemov, kjer onesnaženost zraka ogroža biotsko raznovrstnost, za 25 % (v primerjavi z ravnmi iz leta 2005).

---

1 COM(2021) 400 final.

2 Direktiva 2001/81/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. oktobra 2001 o nacionalnih zgornjih mejah emisij za nekatera onesnaževala zraka (UL L 309, 27.11.2001, str. 22).

3 Protokol o zmanjševanju zakisljevanja, evtrofikacije in prizemnega ozona iz leta 1999 h Konvenciji iz o onesnaževanju zraka na velike razdalje prek meja, kakor je bil spremenjen 4. maja 2012 (spremenjeni Göteborški protokol), http://www.unece.org/env/lrtap/status/lrtap_s.html.

4 Konvencija iz leta 1979 o onesnaževanju zraka na velike razdalje prek meja (v nadaljnjem besedilu: konvencija o onesnaževanju zraka), https://www.unece.org/environmental-policy/conventions/envlrtapwelcome/the-air-convention-and-its-protocols/the-convention-and-its-achievements.html.

5 Direktiva 2008/50/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 21. maja 2008 o kakovosti zunanjega zraka in čistejšem zraku za Evropo (UL L 152, 11.6.2008) ter Direktiva 2004/107/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. decembra 2004 o arzenu, kadmiju, živem srebru, niklju in policikličnih aromatskih ogljikovodikih v zunanjem zraku (UL L 023, 26.1.2005). Komisija je 26. oktobra 2022 predlagala revizijo teh direktiv (COM(2022) 542 final/2). Svet in Parlament sta politični dogovor o revidirani direktivi dosegla v začetku leta 2024 (https://www.consilium.europa.eu/sl/press/press-releases/2024/02/20/air-quality-council-and-parliament-strike-deal-to-strengthen-standards-in-the-eu/).

6 Pregled je na voljo na naslovu: https://environment.ec.europa.eu/topics/air/air-pollution-key-sectors_sl.

Države članice so morale Direktivo (EU) 2016/2284 v celoti prenesti (tj. vključiti v nacionalno pravo) do 1. julija 2018.

Komisija je v skladu s členom 258 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU) v zvezi z osmimi primeri poznega sporočila o prenosu direktive izdala uradne opomine. Vseh osem primerov je bilo medtem zaključenih.

Komisija je preverila skladnost priglašenih nacionalnih ukrepov in zaradi neusklajenosti nacionalne zakonodaje z zahtevami Direktive začela devet postopkov za ugotavljanje kršitev. Vsi postopki, razen enega[7], so bili medtem zaključeni.

Evropska komisija mora v skladu s členom 11(1) Direktive poročati Evropskemu parlamentu in Svetu o napredku, doseženem pri izvajanju.

Prvo poročilo o izvajanju je bilo predloženo leta 2020[8]. To drugo poročilo je bilo pripravljeno štiri leta po prejšnjem poročilu, kot je določeno v členu 11 Direktive. V njem je predstavljen dosedanji napredek pri izvajanju Direktive in ocenjen je prispevek Direktive k doseganju ciljev iz člena 1. Natančneje, člen 11(1) Direktive določa, da mora Komisija poročati o napredku pri:

- doseganju okvirnih ravni emisij in izpolnjevanju obveznosti zmanjšanja emisij iz člena 4 ter po potrebi razloge, zakaj to ni bilo doseženo,
- doseganju ravni kakovosti zunanjega zraka v skladu s smernicami za kakovost zraka, ki jih objavi Svetovna zdravstvena organizacija,
- doseganju ciljev EU na področju zaščite biotske raznovrstnosti in ekosistemov, določenih v sedmem okoljskem akcijskem programu.

Člen 11(1) določa tudi, da mora Komisija:

- opredeliti nadaljnje ukrepe, ki jih je treba sprejeti na ravni EU in držav članic, da se dosežejo ti cilji,
- poročati o črpanju sredstev EU za podporo ukrepom, sprejetim za izpolnjevanje ciljev Direktive,
- predstaviti rezultate preverjanja nacionalnih programov nadzora nad onesnaževanjem zraka in njihovih posodobitev, ki ga na podlagi tretjega pododstavka člena 10(1) opravi Komisija,
- oceniti zdravstvene, okoljske in socialno-ekonomske vplive te direktive.

Člen 11(2) nadalje določa, da mora Komisija preveriti, ali je treba sprejeti dodatne ukrepe, vključno z morebitnimi zakonodajnimi ukrepi, kadar je v poročilu navedeno, da okvirne ravni emisij in obveznosti zmanjšanja emisij morda niso bile izpolnjene zaradi neučinkovite zakonodaje EU o virih onesnaževanja, tudi zaradi izvajanja te zakonodaje na ravni držav članic.

Četrti obeti za čist zrak, načrtovani za konec leta 2024, ki temeljijo na prejšnjih obetih[9], bodo to poročilo dopolnili z informacijami o začrtani poti k skladnosti. Natančneje, z obeti za čist zrak iz leta 2024 bosta zagotovljeni podrobna analitična ocena obsega, v katerem so države članice in EU kot celota na pravi poti, da izpolnijo zahteve Direktive glede

---

7 Še vedno poteka postopek proti Poljski (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sl/INF_21_2743).

8 COM(2020) 266 final.

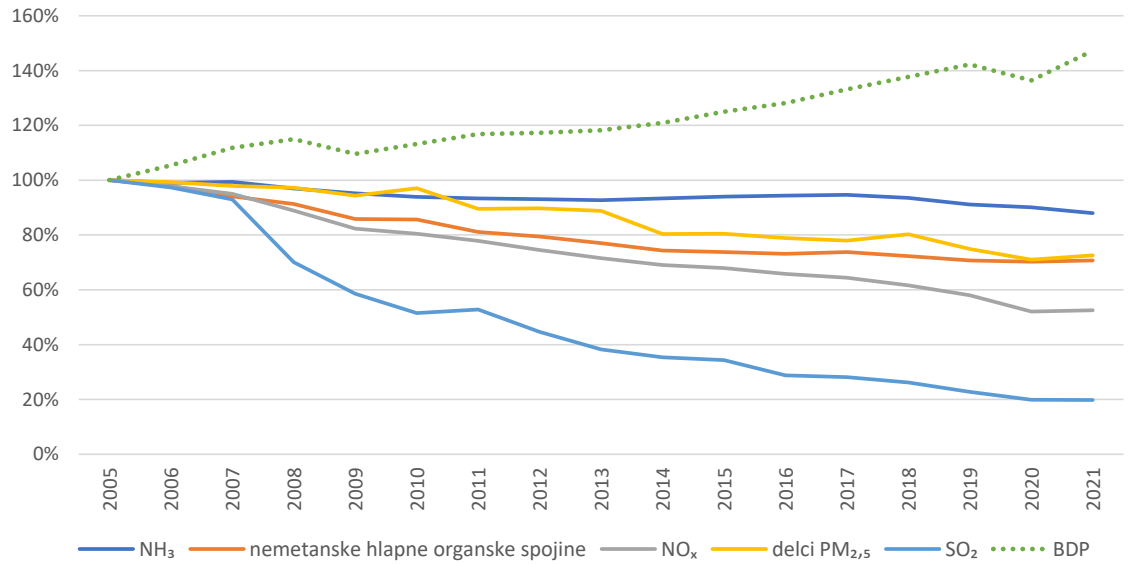
9 Vsi so na voljo na naslovu: https://environment.ec.europa.eu/topics/air/clean-air-outlook_sl.

zmanjšanja emisij in izboljšajo kakovost zraka, s tem pa zmanjšajo vplive na zdravje ljudi in okolje, ter ocena stroškov in koristi potrebnih ukrepov in pričakovanih vplivov.

2. PRETEKLO IN NAPOVEDANO IZPOLNJEVANJE OBVEZNOSTI ZMANJŠANJA EMISIJ

2.1. Do zdaj doseženo zmanjšanje emisij in preverjanje skladnosti

Glavna obveznost držav članic, kot je določena v Direktivi, je zmanjšanje emisij onesnaževal zraka, tj. SO_2, NO_x, nemetanskih hlapnih organskih spojin, NH_3 in delcev $PM_{2,5}$, v obdobju 2020–2029 in od leta 2030 naprej. Obveznosti držav članic glede zmanjšanja emisij so izražene kot odstotek ravni emisij iz leta 2005. Na sliki 1 so prikazane spremembe emisij teh onesnaževal na ravni EU, pri čemer je razvidno, da so se emisije vseh onesnaževal razen amoniaka sčasoma znatno zmanjšale. Ta prikaz pa prikriva razlike med državami članicami, katerih spremembe skozi čas so podrobno opisane v publikacijah Evropske agencije za okolje (EEA) ([10]).

Slika 1: Trendi emisij NH_3, delcev $PM_{2,5}$, nemetanskih hlapnih organskih spojin, NO_X in SO_2 v EU v obdobju 2005–2021 kot odstotki ravni iz leta 2005, določeni glede na BDP držav članic EU kot odstotek BDP iz leta 2005 (vir: https://www.eea.europa.eu/publications/national-emission-reduction-commitments-directive-2023)

Komisija na podlagi evidenc emisij, ki jih države članice vsako leto sporočijo v skladu z Direktivo, preverja skladnost z obveznostmi zmanjšanja emisij. Evidence vsebujejo podatke o emisijah z dvoletnim časovnim zamikom. Najnovejše evidence, ki so jih države članice sporočile februarja 2024, vključujejo podatke o emisijah iz leta 2022. Komisija je zato leta 2022 na podlagi pregledanih podatkov o emisijah za leto 2020 prvič preverila, ali države članice izpolnjujejo obveznosti zmanjšanja emisij.

[10] Za trende onesnaževal po državah glej: https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/dashboards/necd-directive-data-viewer-7. Za najnovejše stanje glede odstopanja od skladnosti po državah članicah in splošno oceno napredka glej: https://www.eea.europa.eu/publications/national-emission-reduction-commitments-directive-2023

Kot je prikazano v tabeli 1, je splošno izpolnjevanje obveznosti razmeroma dobro za vsa onesnaževala razen amoniaka. Komisija je leta 2022 v 14 državah članicah[11] ugotovila 19 primerov neskladnosti. Čeprav je zajetih vseh pet onesnaževal, se večina primerov neskladnosti nanaša na amoniak. Zato je Komisija tem 14 državam članicam poslala uradne opomine[12].

Iz ocene skladnosti za leto 2023 na podlagi pregledanih podatkov za leto 2021 je razvidno, da večina primerov neskladnosti ni bila rešena in da je bilo nekaj dodatnih kršitev[13]. Komisija je temu ustrezno ukrepala s tremi[14] dodatnimi uradnimi opomini in devetimi[15] obrazloženimi mnenji, izdanimi novembra 2023[16].

Tabela 1: Pregled neizpolnjevanja obveznosti zmanjšanja emisij na podlagi podatkov za leti 2020 in 2021

Onesnaževalo	**Države članice, ki niso izpolnile obveznosti v letu 2020***	**Države članice, ki niso izpolnile obveznosti v letu 2021†**
NH_3	11 držav članic: AT, BG, DK, ES, HU, IE, LT, LU, LV, PT, SE	10 držav članic: AT, BG, DK, HU, IE, LT, LU, LV, PT, SE
delci $PM_{2,5}$	3 države članice: HU, LT, RO	3 države članice: HU, PL, RO
nemetanske hlapne organske spojine	2 državi članici: LT, PL	3 države članice: LT, LU, PL
NO_x	2 državi članici: LT, RO	2 državi članici: LT, RO
SO_2	1 država članica: CY	1 država članica: CY

*Glede na evidence, ki so jih države članice sporočile leta 2022 (na katerih so temeljili uradni opomini, izdani januarja 2023).
†Glede na evidence, ki so jih države članice sporočile leta 2023 (na katerih so temeljili uradni opomini in obrazložena mnenja, izdani novembra 2023).

Za zanesljivo oceno skladnosti je potrebna dobra kakovost evidenc. Komisija pozorno spremlja kakovost evidenc in podpira prizadevanja držav članic, da bi jih izboljšale (glej oddelek 5.1 tega poročila), vključno z izvajanjem in objavo pregledov nacionalnih evidenc [17] ter zagotavljanjem podpore za krepitev zmogljivosti.

Komisija pri pregledu nacionalnih evidenc preveri preglednost, točnost, doslednost, primerljivost in popolnost predloženih informacij.

[11] Bolgarija, Danska, Irska, Španija, Ciper, Latvija, Litva, Luksemburg, Madžarska, Avstrija, Poljska, Portugalska, Romunija in Švedska.
[12] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/SL/inf_23_142.
[13] Hrvaška leta 2023 ni predložila evidence emisij in je zato prejela uradni opomin. Zato ni bila vključena v oceno skladnosti glede emisij za leto 2021.
[14] Luksemburg, Poljska in Romunija.
[15] Bolgarija, Ciper, Irska, Madžarska, Latvija, Litva, Avstrija, Portugalska in Švedska.
[16] Novembrski sveženj kršitev: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sl/inf_23_5380
[17] Glej: https://environment.ec.europa.eu/topics/air/reducing-emissions-air-pollutants/emissions-inventories_en?prefLang=sl.

Glede na pregled iz leta 2023[18] je bila kakovost evidenc večine držav članic dobra, vendar je bilo med državami nekaj razlik, saj je bilo nekaj evidenc izrazito slabše kakovosti. Pomembna področja, ki jih je mogoče izboljšati, zajemajo vse sektorje in onesnaževala ter vključujejo:

- previsoko ali prenizko cenjene emisije in nedoslednosti v časovnih vrstah podatkov,
- pomanjkanje preglednosti metodologij in ponovnih izračunov v primerjavi s prejšnjimi evidencami,
- potrebo po bolj izpopolnjenih metodah za ocenjevanje emisij iz ključnih virov emisij in za analizo negotovosti.

Pri pregledih evidenc se ne ocenjuje le kakovost podatkov iz evidenc, ampak tudi, ali je mogoče sprejeti vlogo države članice za prožnost v skladu s členom 5 Direktive. Člen 5(1) določa pogoje, pod katerimi lahko države članice prilagodijo svoje evidence. Prilagoditev se lahko izvede zlasti, kadar država članica uporablja izboljšane metode evidentiranja emisij, ki so bile od prve določitve obveznosti zmanjšanja emisij posodobljene v skladu z znanstvenimi dognanji.

Leta 2021 je ena država članica predložila nove vloge za prilagoditev, več drugih pa je ponovno predložilo vloge za predhodno odobrene prilagoditve. Od predložitve evidenc leta 2022 se je število vlog za prožnost znatno zmanjšalo. Razlog za to je uvedba obveznosti zmanjšanja emisij, izraženih v odstotkih, pri čemer so se predhodno odobrene prilagoditve nanašale na zgornje meje emisij (še vedno se uporabljajo na podlagi Direktive 2001/81/ES, kot je določeno v prehodni določbi člena 21(2) Direktive) in zato niso več veljavne. Od te spremembe je bila leta 2022 prejeta samo ena vloga za prilagoditev v skladu s členom 5(1), ki je bila nato odobrena in leta 2023 ponovno predložena kot predhodno odobrena vloga. Komisija do zdaj ni prejela vlog za nobeno od drugih prožnosti iz člena 5 Direktive.

2.2. Napovedano izpolnjevanje obveznosti zmanjšanja emisij v obdobju 2020–2029 in od leta 2030 naprej

V skladu s členom 10(2) Direktive morajo države članice vsaki dve leti predložiti projekcije emisij onesnaževal zraka za leta 2020, 2025 in 2030[19], da bi se ocenilo, v kolikšnem obsegu izpolnjujejo svoje obveznosti zmanjšanja emisij za obdobje 2020–2029 in obdobje od leta 2030 naprej. Projekcije ravni emisij za leto 2025 se ocenijo tudi glede na linearno krivuljo med obveznostmi zmanjšanja emisij v obdobju 2020–2029 in od leta 2030 naprej (v skladu s členom 4(2) Direktive). Projekcije morajo zajemati scenarij „z ukrepi“ (samo obstoječi ukrepi) in, če je primerno, scenarij „z dodatnimi ukrepi“ (obstoječi ukrepi in načrtovani dodatni ukrepi)[20]. Če država članica napoveduje, da bo vse svoje obveznosti zmanjšanja emisij izpolnila na podlagi obstoječih ukrepov, scenarij „z dodatnimi ukrepi“ ni potreben. Komisija tudi sama izvaja modeliranje, s katerim dopolni

[18] Glej oceno na ravni EU v poročilu o horizontalnem pregledu: https://circabc.europa.eu/ui/group/cd69a4b9-1a68-4d6c-9c48-77c0399f225d/library/a43a894a-191f-42c1-bb45-5dfc696ebdb3/details?download=true.

[19] Člen 10(2) se nanaša na tabelo C iz Priloge I k Direktivi (EU) 2016/2284, v kateri so podrobno navedene zahteve glede poročanja v zvezi z emisijami in projekcijami.

[20] Člen 8(5) Direktive (EU) 2016/2284 se nanaša na del 2 Priloge IV k Direktivi, v katerem so podrobno navedene zahteve glede projekcij.

projekcije držav članic, da bi ocenila obete za skladnost v različnih scenarijih. Rezultati tega modeliranja so povzeti v tretjih obetih za čist zrak[21].

Države članice so nazadnje poročale leta 2023. 22 držav članic[22] je projekcije predložilo pravočasno, da so se lahko podrobno pregledale[23]. Kar zadeva scenarij „z ukrepi“, je neskladnost najpogosteje napovedana za obveznosti zmanjšanja emisij NH_3 (za obdobje 2020–2029 in za obdobje od leta 2030 naprej), kar poudarja potrebo po dodatnih ukrepih za obravnavanje emisij NH_3. Za nemetanske hlapne organske spojine, NO_x in delce $PM_{2,5}$ so napovedane podobne neskladnosti. Razen v nekaj posebnih primerih se zdi, da izpolnjevanje obveznosti zmanjšanja emisij SO_2 v EU trenutno ni problematično.

Analiza v okviru scenarija „z ukrepi“ je nadalje pokazala, da 13 držav članic[24] napoveduje, da bodo v letu 2025 izpolnile *vse* obveznosti zmanjšanja emisij za obdobje 2020–2029, izpolnjevanje obveznosti za obdobje od leta 2030 naprej pa predvideva osem držav članic[25] (glej Prilogo 1 k temu poročilu). Vse države članice, ki svojih obveznosti zmanjšanja emisij ne bodo izpolnile z obstoječimi ukrepi, morajo sprejeti dodatne ukrepe. Vendar dve državi članici, ki v scenariju „z ukrepi“ napovedujeta neizpolnjevanje ene ali več obveznosti zmanjšanja emisij, nista sporočili scenarija „z dodatnimi ukrepi“[26].

Hkrati štiri od 15 držav članic, ki so sporočile scenarij „z dodatnimi ukrepi“[27], še vedno ne napovedujejo izpolnjevanja vseh obveznosti zmanjšanja emisij, niti za leto 2025 niti za leto 2030[28]. Te države članice (skupaj s tistimi, ki so napovedale neskladnost v scenariju „z ukrepi“ in ki niso sporočile scenarija „z dodatnimi ukrepi“) bodo morale za izpolnitev obveznosti zmanjšanja emisij uvesti dodatne ukrepe.

Projekcije, ki so jih predložile države članice, so bile ocenjene tudi glede na linearno krivuljo zmanjševanja v zvezi z obveznostmi zmanjšanja emisij za obdobje 2020–2029 in obveznostmi zmanjševanja emisij za leto 2030 (v skladu s členom 4(2) Direktive). Čeprav 13 držav članic napoveduje, da bodo leta 2025 v okviru scenarija „z ukrepi“ izpolnile obveznost zmanjšanja emisij za obdobje 2020–2029, je takih držav na podlagi ocene glede na linearno krivuljo zmanjševanja v letu 2025 samo osem[29] (ta analiza temelji na scenariju „z ukrepi“, saj bo premalo časa, da bi se do leta 2025 dosegli učinki z dodatnimi ukrepi).

Za zanesljivo oceno prihodnjega tveganja neskladnosti so potrebne kakovostne projekcije. To državam članicam omogoča tudi, da sprejmejo dobro ciljno usmerjene dodatne ukrepe, ki obravnavajo sektorje in vire onesnaževanja, v zvezi s katerimi so potrebna večja prizadevanja. Komisija pregleda projekcije emisij držav članic za vsak cikel poročanja

---

21 COM(2022) 673 final.

22 Hrvaška leta 2023 ni predložila projekcij (in je zato prejela uradni opomin), Španija, Madžarska in Slovenija so projekcije predložile prepozno (po 15. maju 2023, tj. dva meseca po zakonskem roku za poročanje), Portugalska pa je ponovno predložila projekcije, ki jih je predložila leta 2021. Zato kakovosti teh predložitev ni bilo mogoče preveriti v okviru podrobnega tehničnega pregleda in niso vključene v povzetek iz tega poročila. Ker je Nemčija svoje projekcije predložila po 26. aprilu 2023, vendar pred 15. majem 2023, je bila njena predložitev pregledana, vendar manj podrobno.

23 Podroben povzetek pregleda projekcij iz leta 2023 je na voljo v poročilu o horizontalnem pregledu.

24 Belgija, Bolgarija, Ciper, Češka, Nemčija, Danska, Francija, Grčija, Italija, Malta, Nizozemska, Slovaška in Finska.

25 Belgija, Ciper, Češka, Danska, Grčija, Italija, Nizozemska in Finska.

26 Avstrija in Švedska.

27 Glej poglavje 3.3 poročila o horizontalnem pregledu iz leta 2023.

28 Za leto 2025: Estonija, Irska, Litva in Poljska. Za leto 2030: Bolgarija, Irska, Luksemburg in Malta.

29 Belgija, Ciper, Češka, Danska, Grčija, Italija, Nizozemska in Finska.

(vsaki dve leti)[30], pri čemer upošteva najnovejše smernice za poročanje. Komisija je leta 2023 sprejela delegirani akt[31], s katerim je uvedla ciljno usmerjene spremembe dveh prilog k Direktivi, v skladu s katerimi morajo države članice od leta 2025 uporabljati najnovejšo predlogo[32] za poročanje o projekcijah, sprejeto v skladu s Konvencijo o onesnaževanju zraka na velike razdalje prek meja. Tako bodo države članice pripravile natančnejše projekcije emisij, pri čemer bodo sektorje vira razčlenile na enak način kot pri evidencah, kar jim bo zagotovilo boljšo podlago za oblikovanje ciljno usmerjenih dodatnih ukrepov. Približno polovica držav članic je že leta 2023 o svojih projekcijah poročala v bolj razčlenjeni različici predloge za predložitev, čeprav njena uporaba še ni bila obvezna.

3. ANALIZA NACIONALNIH PROGRAMOV NADZORA NAD ONESNAŽEVANJEM ZRAKA

3.1. Izpolnjevanje pravnih zahtev

Člen 6(1) Direktive določa, da morajo države članice sprejeti nacionalni program nadzora nad onesnaževanjem zraka, v katerem predstavijo, kako nameravajo omejiti letne antropogene emisije, da bi izpolnile obveznosti zmanjšanja emisij. Nacionalni program nadzora nad onesnaževanjem zraka je osrednji instrument upravljanja, ki državam članicam omogoča usklajevanje in dogovarjanje o politikah in ukrepih, da bi zagotovile izpolnjevanje nacionalnih obveznosti zmanjšanja emisij. Pri pripravi tega programa se morajo posvetovati s pristojnimi organi na različnih ravneh in v več različnih sektorjih, kot so okolje, kmetijstvo, energetika, podnebje, promet, industrija in finance, ter jih vključiti v pripravo. Poseben poudarek je na zagotavljanju usklajenosti z načrti in programi na vseh ustreznih področjih politike. Poleg tega je nacionalni program nadzora nad onesnaževanjem zraka orodje za sporočanje politik države članice za nadzor nad onesnaževanjem in vključitev javnosti v postopek oblikovanja politike na podlagi posvetovanja.

Komisija je obliko nacionalnih programov nadzora nad onesnaževanjem zraka v skladu s členom 6(10) Direktive določila v Izvedbenem sklepu Komisije (EU) 2018/1522[33], v katerem je na podlagi člena 6 in Priloge III, del 1, k Direktivi določila obvezno in neobvezno vsebino. Dodatne politike in ukrepi, ki so se jih države članice odločile sprejeti, da bi nadalje zmanjšale emisije, so ključni del obvezne vsebine. Te dodatne politike in ukrepe je treba sporočiti prek orodja EEA-PaM, tj. spletnega orodja, ki ga je razvila Evropska agencija za okolje (EEA). Komisija je v skladu s členom 6(9) Direktive pripravila tudi smernice za pripravo nacionalnih programov nadzora nad onesnaževanjem zraka[34]. Smernice so državam članicam v pomoč pri pripravi nacionalnega programa nadzora nad onesnaževanjem zraka v pravi obliki in v skladu z zahtevami iz Direktive. Prvi nacionalni programi nadzora nad onesnaževanjem zraka so morali biti dokončani do

---

30 Glej: https://environment.ec.europa.eu/topics/air/reducing-emissions-air-pollutants/national-air-pollution-control-programmes-and-projections_en?prefLang=sl.

31 Delegirana direktiva Komisije (EU) 2024/299 z dne 27. oktobra 2023 o spremembi Direktive (EU) 2016/2284 Evropskega parlamenta in Sveta o metodologiji za poročanje o projekcijah emisij nekaterih onesnaževal zraka.

32 Predloga iz Priloge IV je na voljo na naslovu: https://www.ceip.at/reporting-instructions/annexes-to-the-2023-reporting-guidelines.

33 Izvedbeni sklep Komisije (EU) 2018/1522 z dne 11. oktobra 2018 o skupni obliki za nacionalne programe nadzora nad onesnaževanjem zraka v skladu z Direktivo (EU) 2016/2284 Evropskega parlamenta in Sveta o zmanjšanju nacionalnih emisij za nekatera onesnaževala zraka (UL L 256, 12.10.2018, str. 87).

34 Sporočilo Komisije Smernice za pripravo nacionalnih programov nadzora nad onesnaževanjem zraka na podlagi Direktive (EU) 2016/2284 Evropskega parlamenta in Sveta o zmanjšanju nacionalnih emisij za nekatera onesnaževala zraka (UL C 77, 1.3.2019, str. 1).

1. aprila 2019. Posodabljati jih je treba vsaj vsaka štiri leta in prej, če je to potrebno zaradi novih podatkov. Leta 2023 je moralo te programe posodobiti več držav članic[35].

Zaradi znatnih zamud pri predložitvi prvih nacionalnih programov nadzora nad onesnaževanjem zraka so bili februarja[36] in julija 2020[37] sproženi postopki za ugotavljanje kršitev zaradi nepredložitve zoper pet držav članic. Vse zadevne države članice so naknadno predložile svoj program in postopki so bili končani.

Komisija je od maja 2020 (presečni datum za predložitve nacionalnih programov nadzora nad onesnaževanjem zraka, obravnavane v prvem poročilu o izvajanju) analizirala prve nacionalne programe nadzora nad onesnaževanjem zraka, ki so jih predložili Grčija, Italija, Luksemburg in Romunija, ter posodobljene nacionalne programe nadzora nad onesnaževanjem zraka, ki so jih predložili Belgija, Ciper, Danska, Estonija, Finska in Francija. Komisija je posodobljene nacionalne programe nadzora nad onesnaževanjem zraka nedavno prejela tudi od Nizozemske, Poljske in Češke, vendar ti programi v času priprave tega poročila še niso bili podrobno analizirani[38]. Poleg tega sta Irska in Luksemburg v skladu s členom 6(4) predložila posodobljene politike in ukrepe, zajete v naslednjem oddelku.

Od desetih držav članic, ki so od maja 2020 predložile nacionalni program nadzora nad onesnaževanjem zraka, je skupno obliko za program uporabilo šest držav članic[39], delno so jo uporabile tri[40], ena pa je ni uporabila[41].

Člen 6(5) Direktive določa, da se morajo države članice o osnutku nacionalnega programa nadzora nad onesnaževanjem zraka posvetovati z javnostjo v skladu z Direktivo 2003/35/ES[42]. Od štirih držav članic, ki so prvi nacionalni program nadzora nad onesnaževanjem zraka predložile v obdobju, zajetem v tem poročilu, so tri[43] izvedle javno posvetovanje, ena[44] pa ni predložila dokazov o opravljenem posvetovanju. Od šestih posodobljenih nacionalnih programov nadzora nad onesnaževanjem zraka je bilo javno posvetovanje opravljeno za dva[45], v enem primeru[46] ni bilo jasno, trije[47] pa niso vključevali dokazov o izvedbi javnega posvetovanja.

Kar zadeva obvezno vsebino nacionalnega programa nadzora nad onesnaževanjem zraka, je večina analiziranih dokumentov o njej poročala v celoti ali z razmeroma malo vrzelmi[48], vendar na splošno ni dovolj podrobnosti o dodatnih politikah in ukrepih, kar je otežilo

---

35 Ker do roka, tj. 1. aprila 2019, prvih nacionalnih programov nadzora nad onesnaževanjem zraka niso predložile vse države članice, se bodo ti programi v skladu z zahtevo glede posodobitve vsaka štiri leta posodabljali še vse leto 2024 (in pozneje).

36 Grčija, Malta in Romunija.

37 Italija in Luksemburg.

38 Analiza nacionalnih programov nadzora nad onesnaževanjem zraka, vključena v to poročilo, upošteva poročilo o vmesnem horizontalnem pregledu nacionalnih programov nadzora nad onesnaževanjem zraka iz leta 2023, ki je bilo dokončano decembra 2023.

39 Belgija, Ciper, Finska, Francija, Grčija in Luksemburg.

40 Danska, Romunija in Italija.

41 Estonija.

42 Direktiva 2003/35/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. maja 2003 o sodelovanju javnosti pri sestavi nekaterih načrtov in programov v zvezi z okoljem (UL L 156, 25.6.2003, str. 17).

43 Luksemburg, Romunija in Grčija.

44 Italija.

45 Danska in Finska.

46 Francija.

47 Belgija, Ciper in Estonija.

48 Belgija, Ciper, Danska, Estonija, Finska, Grčija, Italija in Romunija.

poglobljeno analizo. Večina držav članic je zagotovila malo informacij o neobvezni vsebini.

Projekcije, ki so jih države članice uporabile v nacionalnem programu nadzora nad onesnaževanjem zraka, so v večini primerov[49] v skladu z njihovo zadnjo predložitvijo projekcij emisij onesnaževal zraka v skladu s členom 10(2) Direktive. Za tri države članice[50] so bile ugotovljene večje neskladnosti, za eno državo članico[51] pa manjše. Za oblikovanje dobro ciljno usmerjenih politik in ukrepov so pomembne zanesljive in dosledne projekcije.

Vsi nacionalni programi nadzora nad onesnaževanjem zraka, ki so jih predložile države članice, in njihove ocene so objavljeni na spletišču Komisije[52].

3.2. Analiza sporočenih dodatnih politik in ukrepov

Države članice, ki na podlagi sedanjih politik svojih obveznosti zmanjšanja emisij niso izpolnile ali napovedujejo, da jih ne bodo izpolnile, morajo v nacionalnem programu nadzora nad onesnaževanjem zraka poročati o dodatnih politikah in ukrepih za izpolnitev obveznosti – tistih, o katerih so razmišljale, da bi jih sprejele, in tistih, ki so jih dejansko izbrale. Poročati morajo prek spletnega orodja EEA-PaM, ki ga upravlja Evropska agencija za okolje.

V tem oddelku so obravnavane države članice, ki so predložile prvi ali posodobljeni nacionalni program nadzora nad onesnaževanjem zraka (Belgija, Ciper, Danska, Estonija, Grčija, Finska, Francija, Italija, Luksemburg in Romunija), ter dve državi članici (Irska in Luksemburg), ki sta sporočili samo posodobitev politik in ukrepov (v skladu s členom 6(4) Direktive), kot je določeno v oddelku 3.1.

Obseg in raven podrobnosti poročanja držav članic o dodatnih politikah in ukrepih se razlikujeta glede na državo in ukrep. Glede na zadnji pregled nacionalnih programov nadzora nad onesnaževanjem zraka ter politik in ukrepov[53] očitno še vedno ni bilo odpravljenih več pomanjkljivosti, ugotovljenih pri prejšnjih pregledih in povzetih v prvem poročilu o izvajanju. Med njimi so:

- nezadostne informacije za presojo, ali so politike in ukrepi resnično dodatni in bi kot taki pomagali zagotoviti skladnost države članice, ki ne izpolnjuje obveznosti; poleg tega so bili za približno tretjino politik in ukrepov, ki so bili v okviru scenarija „z dodatnimi ukrepi“ sporočeni kot dodatni, datumi začetka izvajanja precej pred letom 2023, kar zbuja dvome o tem, da so dodatni;
- neobstoj količinske opredelitve vplivov politik in ukrepov na zmanjšanje emisij (v primeru količinske opredelitve pa pomanjkanje informacij za presojo, ali je realistična);
- splošneje in ob upoštevanju, da se kakovost poročanja med državami članicami razlikuje, pomanjkanje informacij o zasnovi in osredotočenosti politik in ukrepov, na podlagi katerih bi bilo mogoče oceniti njihovo verodostojnost.

---

49 Belgija, Danska, Estonija, Finska, Francija in Romunija.

50 Ciper, Grčija in Italija.

51 Luxembourg.

52 https://environment.ec.europa.eu/topics/air/reducing-emissions-air-pollutants/national-air-pollution-control-programmes-and-projections_en?prefLang=sl.

53 https://circabc.europa.eu/ui/group/cd69a4b9-1a68-4d6c-9c48-77c0399f225d/library/52f82bad-1dae-4ead-869c-d2bf757621f2/details (pregled nacionalnih programov nadzora nad onesnaževanjem zraka) in https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/dashboards/overview-of-compliant-air-pollution-policies (prikaz politik in ukrepov EEA).

Te točke veljajo tudi za prve nacionalne programe nadzora nad onesnaževanjem zraka, ki so jih države članice predložile po poročilu o izvajanju iz leta 2020. Med temi državami članicami Grčija ni obravnavala sprejetja dodatnih politik in ukrepov, saj napoveduje izpolnitev vseh svojih obveznosti zmanjšanja emisij v okviru scenarija „z ukrepi“, Italija in Romunija pa sta izbrali 24 oziroma 33 dodatnih politik in ukrepov, usmerjenih v vsa onesnaževala. V primeru Italije so politike in ukrepi usmerjeni predvsem v sektorje porabe energije, kmetijstva in prometa, v primeru Romunije pa v sektorje porabe energije, prometa in industrije. V vseh prvih predložitvah nacionalnih programov nadzora nad onesnaževanjem zraka so izbrani kmetijski ukrepi iz Priloge III, del 2, k Direktivi ali pa vključujejo dokaze o tem, da so ti ukrepi že vzpostavljeni in se izvajajo prek drugih programov ali akcijskih načrtov.

Od šestih držav članic, ki so leta 2023 ponovno predložile nacionalni program nadzora nad onesnaževanjem zraka, Belgija, Danska in Finska niso obravnavale sprejetja dodatnih politik in ukrepov, saj napovedujejo, da bodo vse obveznosti zmanjšanja emisij izpolnile v okviru scenarija „z ukrepi“. V zvezi s preostalimi predložitvami politik in ukrepov[54] so oblikovani naslednji podrobnejši sklepi:

- glede na informacije, sporočene prek orodja EEA-PaM, je bilo od 78 dodatnih posameznih politik in ukrepov, katerih sprejetje se je obravnavalo, dejansko sprejetih 48 politik in ukrepov (62 % obravnavanih politik in ukrepov). Delež obravnavanih politik in ukrepov, ki so bili pozneje izbrani za sprejetje, se je med državami članicami precej razlikoval (nekatere niso izbrale nobene politike in ukrepa, druge pa vse);
- glavni izziv, s katerim se srečujejo države članice, je zmanjšati emisije onesnaževal iz največjih virov emisij: kmetijstva (NH_3), zgorevanja v komercialnem, institucionalnem in gospodinjskem sektorju ter cestnem prometu (delci $PM_{2,5}$) in uporabe industrijskih topil (nemetanske hlapne organske spojine). Analiza politik in ukrepov je pokazala, da so države članice prednostno obravnavale ter sprejemale politike in ukrepe za tiste sektorje, ki prispevajo k največjemu deležu emisij. Za sprejetje sta bili izbrani več kot dve tretjini politik in ukrepov, obravnavanih za kmetijski sektor, ter več kot polovica politik in ukrepov, obravnavanih v zvezi s prometom in porabo energije. Vendar je bilo zelo malo politik in ukrepov obravnavanih in izbranih za sprejetje v sektorjih industrijskih procesov in ravnanja z odpadki;
- predložitev ene države članice[55] prek orodja EEA-PaM je vključevala eno samo politiko oziroma ukrep, ki je bil dejansko nacionalni program nadzora nad onesnaževanjem zraka kot celota brez dodatnih podrobnosti o posameznih politikah in ukrepih, izbranih za sprejetje. To se šteje za nezadostno.

3.3. Povezave med nacionalnimi programi nadzora nad onesnaževanjem zraka in drugimi načrti

Med politikami glede kakovosti zraka in podnebnimi/energetskimi politikami je veliko povezav, saj so viri emisij toplogrednih plinov in onesnaževal zraka pogosto isti. Zato

[54] Spodnje informacije vključujejo predložitve politik in ukrepov Irske in Luksemburga v skladu s členom 6(4) ter prvi nacionalni program nadzora nad onesnaževanjem zraka, ki ga je predložila Romunija in ki je bil zaradi pozne predložitve zajet v poročilu o vmesnem horizontalnem pregledu nacionalnih programov nadzora nad onesnaževanjem zraka iz leta 2023.

[55] Francija.

lahko en ukrep pogosto prispeva k doseganju ciljev glede zraka in podnebnih ciljev (npr. razvoj čistih načinov prevoza, boljša izolacija stavb za zmanjšanje porabe energije). Včasih pa se lahko sprejmejo tudi kompromisi (npr. uporaba bioenergije za ogrevanje gospodinjstev).

Zakonodaja o kakovosti zraka ter energetska/podnebna zakonodaja sta medsebojno povezani, zato je treba vzpostaviti povezavo med nacionalnimi programi nadzora nad onesnaževanjem zraka ter nacionalnimi energetskimi in podnebnimi načrti (NEPN)[56], predloženimi v skladu z Uredbo (EU) 2018/1999[57]. V smernicah Komisije o pripravi nacionalnih programov nadzora nad onesnaževanjem zraka je izrecno navedeno, naj države članice pri pripravi svojega nacionalnega programa nadzora nad onesnaževanjem zraka upoštevajo politike in ukrepe, ki so načrtovani tudi z vidika podnebnih in energetskih obveznosti. Smernice Komisije[58] o pripravi posodobitev NEPN pa spodbujajo države članice, naj posodobljene NEPN pripravijo v tesni povezavi s posodobitvijo svojih nacionalnih programov nadzora nad onesnaževanjem zraka, pri čemer naj posebno pozornost namenijo krepitvi ocene vpliva načrtovanih politik in ukrepov na emisije onesnaževal zraka.

Zaradi različnih zakonskih rokov in zamud pri predložitvi nacionalnih programov nadzora nad onesnaževanjem zraka ter NEPN datumi predložitve morda ne bodo usklajeni. Skladnost med njimi bo zato morda treba zagotoviti na podlagi osnutkov NEPN. Kljub temu bi morali končni NEPN, ki jih morajo države članice predložiti do 30. junija 2024, upoštevati povezave med politikami glede kakovosti zraka in podnebnimi/energetskimi politikami. Glede na oceno osnutkov posodobljenih NEPN, ki jo je leta 2023 izvedla Komisija[59], več kot polovica predloženih načrtov ni vključevala zahtevanih informacij o vplivu politik na projekcije emisij glavnih onesnaževal zraka v skladu z Direktivo ali o uskladitvi nacionalnih programov nadzora nad onesnaževanjem zraka z energetskimi in podnebnimi programi.

Glede na najnovejšo oceno[60] nacionalni programi nadzora nad onesnaževanjem zraka na splošno dobro opisujejo prednostne naloge na področju energije in podnebnih sprememb v okviru politike. Večina držav članic je vključila informacije o ključnih ciljih zmanjšanja emisij toplogrednih plinov ter o ciljih glede energije iz obnovljivih virov in energijske učinkovitosti. Tri države članice[61] so v predložitvah politik in ukrepov jasno navedle, da so bile vse politike in ukrepi razviti v skladu z NEPN.

Vendar je iz analize nacionalnih programov nadzora nad onesnaževanjem zraka razvidno, da bi bilo mogoče okrepiti povezave med politikami za čist zrak ter podnebnimi in

---

56 Glej Direktivo (EU) 2016/2284, člen 1 (sinergije), Prilogo III, del 1 (doslednost pri prednostih nalogah), in Prilogo IV, del 2 (doslednost pri projekcijah). Hkrati glej Uredbo (EU) 2018/1999, Prilogo 1, oddelek B, točka 5(1)(i), ki določa, da je treba poročati o projekcijah vplivov načrtovanih politik in ukrepov na emisije onesnaževal zraka, ki jih ureja Direktiva (EU) 2018/2284.

57 Uredba (EU) 2018/1999 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. decembra 2018 o upravljanju energetske unije in podnebnih ukrepov, spremembi uredb (ES) št. 663/2009 in (ES) št. 715/2009 Evropskega parlamenta in Sveta, direktiv 94/22/ES, 98/70/ES, 2009/31/ES, 2009/73/ES, 2010/31/EU, 2012/27/EU in 2013/30/EU Evropskega parlamenta in Sveta, direktiv Sveta 2009/119/ES in (EU) 2015/652 ter razveljavitvi Uredbe (EU) št. 525/2013 Evropskega parlamenta in Sveta (UL L 328, 21.12.2018, str. 1).

58 Obvestilo Komisije 2022/C 495/02 o smernicah državam članicam za posodobitev nacionalnih energetskih in podnebnih načrtov za obdobje 2021–2030.

59 COM(2023) 796 final.

60 ¤https://circabc.europa.eu/ui/group/cd69a4b9-1a68-4d6c-9c48-77c0399f225d/library/52f82bad-1dae-4ead-869c-d2bf757621f2/details.

61 Ciper, Luksemburg in Romunija.

energetskimi politikami in da bi bilo treba obe načrtovanji še bolj povezati, da bi se povečala učinkovitost temeljnih politik. To bi vključevalo bolj sistematično oceno povezav med politikami glede kakovosti zraka ter podnebnimi in energetskimi politikami, vključno s sinergijami in kompromisi ([62]) med njimi. Komisija bo v okviru prihodnjih ocen na podlagi Uredbe (EU) 2018/1999 in Direktive preučila načine za izboljšanje tega vidika.

Poleg krepitve povezav z energetskimi in podnebnimi ukrepi bi si bilo treba z nacionalnimi programi nadzora nad onesnaževanjem zraka prizadevati tudi za sinergije s kmetijskimi ukrepi, da bi se zmanjšale predvsem emisije amoniaka. Amoniak se sprošča predvsem s kmetijsko dejavnostjo, in sicer pri živinoreji ter tudi pri gojenju poljščin[63]. V zvezi s tem je pomembno sedanje delo Komisije na področju celostnega obravnavanja hranil, saj vzpostavlja jasnejše povezave med politikami na področju zraka, vode, tal, biotske raznovrstnosti in kmetijstva. Pomembni primeri vključujejo strategijo „od vil do vilic“[64] in novo skupno kmetijsko politiko.

Komisija na primer spremlja vključevanje vidikov čistega zraka v strateške načrte držav članic za leto 2023 v okviru skupne kmetijske politike za obdobje 2023–2027. V zvezi s tem se Komisija zaradi izzivov pri izvajanju direktive o nacionalnih zgornjih mejah emisij, zlasti dejstva, da številne države članice niso dodatno zmanjšale svojih emisij amoniaka, osredotoča na spodbujanje držav članic k razvoju in izvajanju ukrepov ter kazalnikov rezultatov, ki so neposredno pomembni za zmanjšanje emisij amoniaka.

4. ANALIZA VPLIVOV ZMANJŠANJA EMISIJ

4.1. Vplivi na kakovost zraka in zdravje ljudi

Z zmanjšanjem emisij onesnaževal se zmanjšajo koncentracije onesnaževal, izboljša kakovost zraka ter zmanjšata obolevnost in umrljivost, povezani z onesnaženostjo zraka[65].

Na sliki 2 so prikazane spremembe letnih povprečnih koncentracij delcev $PM_{2,5}$, tj. onesnaževala zraka z največjim vplivom na zdravje ljudi, med letoma 2005 in 2020.

Iz teh zemljevidov je razvidno, da čeprav se je stanje sčasoma izboljšalo[66], koncentracije v številnih regijah še vedno močno presegajo letno raven 5 $\mu g/m^3$, priporočeno v smernicah SSZO iz leta 2021[67].

---

62 Kot primer kompromisov sta dve državi članici (Ciper in Irska) za sprejetje izbrali politike in ukrepe, v okviru katerih so imeli prednost cilji iz NEPN, ki so bili v nasprotju z doseganjem zmanjšanja emisij NH_3. Te politike in ukrepi so bili izbrani za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov, vendar bodo verjetno povečali emisije NH_3, če jih ne bodo spremljali ukrepi za zmanjšanje teh emisij.

63 V kmetijstvu nastane več kot 90 % emisij amoniaka v EU (https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/dashboards/necd-directive-data-viewer-7).

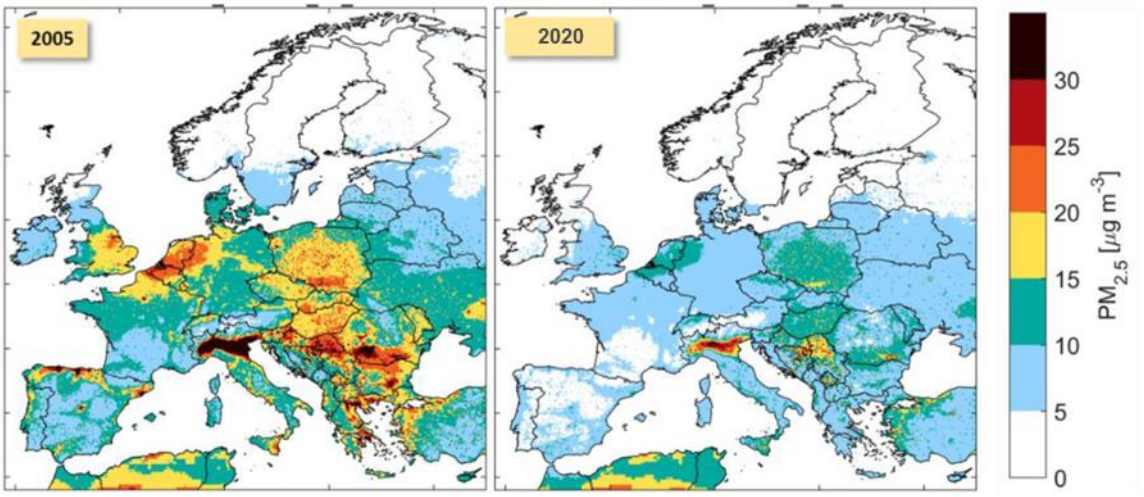
64 COM(2020) 381 final.

65 https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/health-impacts-of-exposure-to.

66 Opaženo izboljšanje letnih povprečnih koncentracij delcev $PM_{2,5}$ je v veliki meri neodvisno od ukrepov za omejitev gibanja zaradi pandemije COVID-19. Po mnenju EEA njihov vpliv na letno povprečno raven delcev $PM_{2,5}$ ni bil večji od mediane zmanjšanja za 5 % na vseh merilnih postajah. Opaženi so bili večji vplivi na emisije NO_2 (https://www.eea.europa.eu/publications/status-of-air-quality-in-Europe-2022).

67 https://iris.who.int/handle/10665/345329.

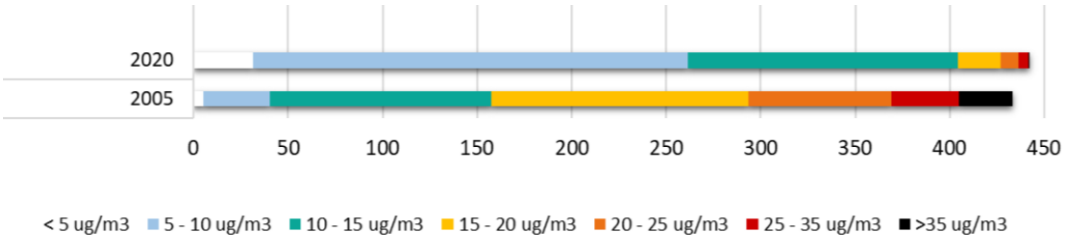
Poročilo o tretjih obetih za čist zrak[68] vsebuje projekcije o nadaljnjih izboljšavah v prihodnosti, vendar to še vedno ne bo zadostovalo, da bi se glede na začetno stanje povsod dosegle ravni iz smernic SZO.

Slika 2: Povprečne letne koncentracije delcev $PM_{2,5}$ v letih 2005 in 2020 (vir: prilagojeno po podporni študiji za tretje obete za čist zrak[69])

S temi spremembami koncentracij se je spremenilo število ljudi, izpostavljenih škodljivim ravnem koncentracij onesnaževal.

Na sliki 2 je prikazano znatno zmanjšanje števila ljudi, izpostavljenih ravnem delcev $PM_{2,5}$ nad 20 $\mu g/m^3$ (s 140 na 14 milijonov). Razvidno je tudi, da le manjšina ljudi v EU (31 milijonov leta 2020) uživa kakovost zraka v skladu s priporočili iz najnovejših smernic SZO.

Slika 3: Prebivalstvo EU27 (v milijonih ljudi), izpostavljeno različnim koncentracijam delcev $PM_{2,5}$ (vir: prilagojeno po študiji za tretje obete za čist zrak)

Čeprav trendi skozi čas kažejo izboljšanje razmer, je bilo leta 2021 97 % mestnega prebivalstva EU še vedno izpostavljenega koncentracijam drobnih delcev, ki presegajo ravni iz najnovejših smernic SZO.

Najvišje koncentracije delcev so bile opažene v srednjevzhodni Evropi ter severni Italiji (kot je prikazano tudi na sliki 2), predvsem zaradi sežiganja trdnih goriv za ogrevanje gospodinjstev in v industriji[70].

---

68 COM(2022) 673 final.

69 Klimont idr., Support to the development of the third Clean Air Outlook (Podpora razvoju tretjih obetov za čist zrak), IIASA, 2022.

70 EEA, Europe's air quality status 2023 (Stanje kakovosti zraka v Evropi leta 2023), https://www.eea.europa.eu/publications/europes-air-quality-status-2023.

Onesnaženost zraka je pogosto zlasti velika v revnejših regijah v Evropi (najnižjih 20 % BDP na prebivalca), pri čemer so ravni delcev $PM_{2,5}$ za približno tretjino višje kot v bogatejših regijah[71], [72]. Ranljive skupine, kot so starejši, ljudje z obstoječimi zdravstvenimi težavami, otroci in nosečnice, so bolj izpostavljene zdravstvenim tveganjem zaradi onesnaženosti zraka, pri čemer lahko socialno-ekonomski dejavniki prispevajo k stopnji izpostavljenosti.

Glede na skupno zmanjšanje negativnih vplivov onesnaženosti zraka na zdravje skozi čas (skoraj prepolovitev prezgodnjih smrti, ki jih je mogoče pripisati izpostavljenosti skupnim koncentracijam delcev $PM_{2,5}$ med letoma 2005 in 2020) je EU na dobri poti, da doseže cilj ničelnega onesnaževanja, tj. do leta 2030 zmanjšati vplive onesnaženosti zraka na zdravje za več kot 55 % v primerjavi z letom 2005 ([73]). Da bi se ta trend nadaljeval, želi Komisija zagotoviti ustrezno izvajanje direktiv o kakovosti zunanjega zraka. Februarja 2024 je zoper 16 držav članic[74] še vedno potekalo 25 postopkov za ugotavljanje kršitev v zvezi s slabo uporabo direktiv o kakovosti zunanjega zraka. Sodišče je sprejelo odločbo v 15 zadevah [75].

4.2. Vplivi na ekosisteme

Onesnaženost zraka ne le škoduje zdravju ljudi, ampak tudi povzroča zakisljevanje, evtrofikacijo in nastajanje prizemnega ozona, vse troje pa škodi ekosistemom (sladkovodnim in kopenskim ter polnaravnim in kmetijskim ekosistemom) in biotski raznovrstnosti.

Glede na tretje obete za čist zrak se je površina ekosistemov EU, na kateri so kritične obremenitve za zakisljevanje presežene, med letoma 2015 in 2020 zmanjšala z 9,0 na 5,5 % celotne površine ekosistemov. V primerjavi s površino, ki jo je prizadelo zakisljevanje, je površina ekosistemov, na kateri usedline dušika presegajo kritične obremenitve za evtrofikacijo, veliko večja. Tudi relativno izboljšanje je bilo manjše, saj se je delež površine ekosistemov, na kateri usedline dušika presegajo kritične obremenitve, med letoma 2015 in 2020 zmanjšal z 80,2 na 74,9 %.

Na ravni držav članic so bila leta 2021 največja preseganja kritičnih obremenitev z dušikom ugotovljena v Padski nižini v Italiji, na obmejnih območjih med Nizozemsko in Nemčijo, vzdolž meje med Dansko in Nemčijo ter na severovzhodu Španije, ugotovljena pa so bila tudi nekatera dodatna žarišča na Nizozemskem in na njenih obmejnih območjih z Belgijo[76].

To pomeni, da bodo morale države članice uvesti nadaljnje ukrepe[77] za zmanjšanje vplivov onesnaženosti zraka na evtrofikacijo, da bi do leta 2030 dosegle cilj EU glede ničelnega

---

71 https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/income-related-environmental-inequalities-associated.

72 https://discomap.eea.europa.eu/atlas/?page=Combined-risks-and-inequalities&views=PM%E2%82%82.%E2%82%85-vs-GDP.

73 COM(2022) 673 final.

74 Zoper Belgijo, Bolgarijo, Češko, Nemčijo, Francijo, Grčijo, Španijo, Italijo, Hrvaško, Madžarsko, Poljsko, Portugalsko, Romunijo, Švedsko, Slovenijo in Slovaško.

75 V zvezi z Bolgarijo, Grčijo, Francijo, Italijo, Madžarsko, Poljsko, Slovaško in Romunijo za PM_{10}, Nemčijo, Grčijo, Španijo, Francijo, Italijo in Portugalsko za NO_2 ter Bolgarijo za SO_2.

76 EEA (2023), Eutrophication caused by atmospheric nitrogen deposition in Europe (Evtrofikacija zaradi usedanja atmosferskega dušika v Evropi).

77 COM(2022) 673 final.

onesnaževanja, tj. 25-odstotno zmanjšanje površine ekosistemov EU, na kateri onesnaženost zraka ogroža biotsko raznovrstnost.

V skladu s členom 9 in členom 10(4) Direktive morajo države članice od 1. julija 2019 vsaka štiri leta poročati o teh vplivih na ekosisteme na podlagi reprezentativne mreže mest, o katerih je bilo treba poročati do 1. julija 2018. Evropska komisija je objavila obvestilo Komisije[78] in neobvezno predlogo za poročanje, skupaj s priloženim vodnikom[79], da bi državam članicam olajšala poročanje o vplivih na ekosisteme in poznejše analize. Vse države članice so v obeh ciklih poročanja (2018–2019 in 2022–2023) izpolnile svoje obveznosti poročanja.

Ocena prvega cikla poročanja držav članic, ki jo je izvedla Komisija, je pokazala, da mreža mest in sporočeni podatki niso bili dovolj reprezentativni in ustrezni za spremljanje vplivov onesnaženosti zraka na ekosisteme. Na podlagi izkušenj, pridobljenih v tem prvem ciklu poročanja, je Komisija ob podpori strokovnjakov EEA in držav članic pripravila smernice o izbiri mest[80]. Njihov namen je pomagati vsaki državi članici pri vzpostavitvi reprezentativne mreže za spremljanje. Na podlagi povratnih informacij držav članic in EEA je bila prilagojena neobvezna predloga za poročanje[81]. Analiza drugega cikla poročanja je pokazala povečanje skupnega števila sporočenih mest in parametrov v primerjavi s prvo predložitvijo (+14 %). Čeprav je porazdelitev mest bolj usklajena s porazdelitvijo ekosistemskih tipov po vsej EU, so ekosistemski tipi „reke in jezera“ ter „gozdovi in gozdnate pokrajine“ še vedno prekomerno zastopani, njivske površine, mokrišča in resave/grmičevja pa so še vedno premalo zastopani. Zaradi znatnih razlik med nabori podatkov, ki so jih države članice sporočile med tema dvema cikloma (prostorskih in časovnih razlik ter razlik v smislu vrst mest spremljanja, protokolov merjenja in parametrov, ki se spremljajo), je ocenjevanje na ravni EU težavno. Poleg tega onemogočajo vzpostavitev referenčne točke za prihodnjo oceno dolgoročne učinkovitosti Direktive.

Državam članicam ni nujno treba vzpostaviti novih merilnih postaj, da bi izpolnile svoje obveznosti spremljanja vplivov onesnaženosti zraka na ekosisteme. V Direktivi je izrecno določeno, da se morajo države članice za zagotovitev stroškovne učinkovitosti uskladiti z drugimi programi spremljanja. Zdi se, da države članice ta pristop široko uporabljajo, saj večina predloženih podatkov temelji na mednarodnih protokolih, kot so protokoli iz mednarodnih programov sodelovanja ali drugih direktiv EU. To omejuje upravne stroške zahtev Direktive glede spremljanja vplivov na ekosisteme.

Čeprav je v predlogi za nacionalne programe nadzora nad onesnaževanjem zraka določeno, da bi morale države članice poročati (kot neobvezna vsebina) o vplivih na okolje iz projekcij za scenarij „z dodatnimi ukrepi“, se o njih ni poročalo v nobenem od nacionalnih programov nadzora nad onesnaževanjem zraka ali dodatnih doslej predloženih politikah in ukrepih.

---

78 Obvestilo Komisije o spremljanju ekosistemov na podlagi člena 9 Direktive (EU) 2016/2284 Evropskega parlamenta in Sveta o zmanjšanju nacionalnih emisij za nekatera onesnaževala zraka (direktiva NEC) in Priloge V k Direktivi (UL C 92, 11.3.2019).

79 https://ec.europa.eu/environment/air/reduction/ecosysmonitoring.htm.

80 https://circabc.europa.eu/ui/group/cd69a4b9-1a68-4d6c-9c48-77c0399f225d/library/85f4b9c0-e232-42b7-9940-9262f75ac625/details.

81 https://circabc.europa.eu/ui/group/cd69a4b9-1a68-4d6c-9c48-77c0399f225d/library/2922dd49-80d6-4fd1-b510-812dab4da6be/details.

4.3. Stroški in koristi zmanjšanih emisij onesnaževal zraka

Včasih so v nacionalnih programih nadzora nad onesnaževanjem zraka navedene informacije o stroških in koristih politik in ukrepov, ki so jih izbrale države članice, vendar to ni obvezno. Te informacije so bile sporočene v samo dveh[82] od desetih nacionalnih programov nadzora nad onesnaževanjem zraka, analiziranih za to poročilo. Čeprav se upošteva trud, ki sta ga ti dve državi članici vložili v pripravo ocen, je bilo nekaj nedoslednosti in vrzeli v informacijah. V informacijah, ki jih je Romunija predložila o svežnjih, namenjenih več onesnaževalom, na primer ni jasno, kako so stroški, koristi in stroški na tono zmanjšanega onesnaževala razdeljeni med več onesnaževal. Pri Cipru pa se na primer stroški na tono zmanjšanega NH_3 štejejo za nerealne, čeprav so bile predložene ocene stroškov za dva posamezna sklopa politik in ukrepov. Zaradi tega zelo omejenega poročanja o stroških predlaganih ukrepov držav članic se lahko pojavijo dvomi o tem, ali je zagotovljeno polno financiranje za njihovo izvajanje. Čeprav so ocene stroškov v veliki meri odvisne od nacionalnih okoliščin, bi se s poročanjem o teh ocenah omogočila analiza relativne učinkovitosti različnih ukrepov. To pa bi pomagalo pri sprejemanju prihodnjih političnih odločitev v zadevnih državah članicah ali drugih državah članicah (z vzajemnim učenjem).

Komisija še naprej spodbuja države članice, naj v prihodnjih poročilih zagotovijo več informacij o stroških in koristih svojih ukrepov za zmanjšanje emisij onesnaževal zraka, saj so te informacije ključne za razvoj prihodnjih ukrepov. Medtem bo ta vidik analiziran v prihodnjih obetih za čist zrak, in sicer z metodologijo modeliranja.

Komisija je v okviru tretjih obetov za čist zrak izvedla analizo stroškov in koristi za prihodnja leta. V ta namen je upoštevala koristi zmanjšanega onesnaževanja (manjša škoda za zdravje in ekosistem ter manjša škoda na materialih) v primerjavi s stroški ukrepov za zmanjšanje onesnaževanja. V okviru analize stroškov in koristi so bili ocenjeni vplivi onesnaženosti zraka na zdravje in drugi vplivi, pri čemer jim je bila dodeljena denarna vrednost[83]. Izkazalo se je, da so vplivi na zdravje očitno večji od vplivov, ki niso povezani z zdravjem. V *izhodiščnem* scenariju je na primer skupna škoda za zdravje zaradi onesnaženosti zraka v letu 2025 konservativno ocenjena na približno 173 milijard EUR na leto[84], škoda, ki ni povezana z zdravjem (materiali, poljščine, gozdovi, ekosistemi), pa je ocenjena na 33 do 41 milijard EUR na leto (vse v cenah iz leta 2015), odvisno od metode vrednotenja, ki se uporablja za izračun škode v ekosistemih. Stroški ukrepov za zmanjšanje onesnaženosti zraka v EU27 leta 2025 pa so ocenjeni na 77 milijard EUR na leto (v cenah iz leta 2015), kar je veliko manj od stroškov vplivov onesnaženosti zraka. Glede na rezultate modeliranja scenariji z ambicioznejšimi politikami za čist zrak v primerjavi z izhodiščnim scenarijem sistematično zagotavljajo neposredne neto koristi (tj. koristi brez stroškov). Ambicioznejše politike za čist zrak tudi pozitivno vplivajo na BDP EU v letu 2030, ki bi se v primerjavi z izhodiščnim scenarijem povečal za 0,26 do 0,28 %.

---

82 Romunija (prva predložitev) in Ciper (posodobljena predložitev).

83 Kot je pojasnjeno v poročilu Klimonta idr. Support to the development of the third Clean Air Outlook (Podpora oblikovanju tretjih obetov za čist zrak), Mednarodni inštitut za uporabne sistemske analize (IIASA), 2022, in poglavju 5 njene priloge.

84 Ob upoštevanju vplivov samo zaradi izpostavljenosti koncentracijam onesnaževal nad ravnmi iz smernic SZO, uporabi konservativne metode za vrednotenje prezgodnjih smrti (VOLY) in popolni izključitvi vplivov zaradi izpostavljenosti NO_2, da bi preprečili morebitno dvojno štetje.

5. DRUGI VIDIKI IZVAJANJA DIREKTIVE

5.1. Ukrepi EU v podporo izvajanju Direktive

V skladu s členom 12 Direktive mora Komisija redno vzpostavljati evropski forum za čist zrak za pomoč pri usklajenem izvajanju zakonodaje in politik EU o kakovosti zraka. Od prvega poročila leta 2020 je v sodelovanju z zadevnimi državami članicami organizirala še dva evropska foruma za čist zrak, in sicer 18. in 19. novembra 2021 v Madridu ter 23. in 24. novembra 2023 v Rotterdamu[85]. Za oba dogodka so veliko zanimanje izkazali vladni in industrijski deležniki, nevladne organizacije ter javnost.

Forum za čist zrak leta 2021 je potekal po objavi najnovejših smernic SZO o kakovosti zraka in med pripravo revizije zakonodaje EU o kakovosti zraka. Osredotočen je bil na vprašanja ničelnega onesnaževanja in zdravja, sodelovanja z mesti in državljani, dostopa do pravnega varstva ter povezovanja čistega zraka s podnebnimi politikami in politikami na področju biotske raznovrstnosti.

Forum za čist zrak leta 2023 je temeljil na tekoči reviziji pravil EU o kakovosti zraka in se je osredotočil tudi na vprašanja socialne neenakosti, povezane s kakovostjo zraka, prostorskega načrtovanja in multimodalnega prevoza, emisij onesnaževal zraka iz pomorskega prometa, zdravega načina življenja, spretnosti in delovnih mest za čist zrak ter izmenjave znanja.

Za pomoč pri uresničevanju vodilnih pobud in ukrepov iz akcijskega načrta za ničelno onesnaževanje zraka, vode in tal je Komisija v sodelovanju z Odborom regij vzpostavila tudi platformo deležnikov za ničelno onesnaževanje[86].

Platforma združuje deležnike in strokovnjake z različnih področij politike, kot so zdravje, kmetijstvo, raziskave in inovacije, promet, digitalizacija ter okolje. Njeni cilji vključujejo oblikovanje skupne vizije o tem, kako doseči ničelno onesnaževanje, obravnavanje medsebojno povezanih izzivov, kot je krepitev skupne agende za okolje in zdravje, ter razvoj in izmenjavo dobrih praks o medsektorskih vprašanjih.

Komisija podpira države članice pri izvajanju Direktive tudi s krepitvijo zmogljivosti in strokovno skupino za kakovost zunanjega zraka. Leta 2022 je gostila delavnico za krepitev zmogljivosti[87], da bi razširila dobre prakse v zvezi z več vidiki priprave projekcij emisij onesnaževal zraka in nacionalnih programov nadzora nad onesnaževanjem zraka.

Komisija države članice podpira tudi z orodjem TAIEX-EIR Peer 2 Peer[88]. Nedavni primer je bila strokovna misija TAIEX za pomoč državi članici pri izboljšanju evidence emisij onesnaževal zraka. Za jesen 2024 je načrtovana večdržavna delavnica TAIEX o kmetijskih ukrepih za zmanjšanje emisij amoniaka. Instrument za tehnično podporo[89] lahko državam članicam pomaga tudi pri reformi ali izboljšanju učinkovitosti politik za čist zrak.

---

85 https://environment.ec.europa.eu/topics/air/clean-air-forum_sl.

86 https://environment.ec.europa.eu/strategy/zero-pollution-stakeholder-platform_sl.

87 https://circabc.europa.eu/ui/group/cd69a4b9-1a68-4d6c-9c48-77c0399f225d/library/b879b074-ef81-4221-b463-d334595e03d8/details?download=true.

88 https://environment.ec.europa.eu/law-and-governance/environmental-implementation-review/peer-2-peer_sl. To orodje podpira večdržavne delavnice, študijske obiske države članice prosilke ali strokovne misije v državi članici prosilki.

89 Instrument za tehnično podporo je program EU, ki državam članicam EU zagotavlja prilagojeno tehnično strokovno znanje za oblikovanje in izvajanje reform (https://reform-support.ec.europa.eu/index_sl).

Skupno raziskovalno središče Komisije je za pomoč državam članicam pri izboljšanju njihovih evidenc emisij za kmetijski sektor razvilo orodje za oceno kmetijskih emisij (AgrEE)[90].

V okviru programa Copernicus[91] se od leta 2014 prek njegove osrednje storitve za spremljanje ozračja (CAMS) stalno zagotavljajo podatki in informacije, ki opisujejo ravni in trende kakovosti zraka na nacionalni in evropski ravni. Na podlagi sodelovanja s Copernicusovo storitvijo za spremljanje podnebnih sprememb je bilo razvito spletno orodje[92] za ugotavljanje, ali je katera od držav članic EU v določenem letu doživela izjemno mrzlo zimo ali izjemno suho poletje, saj so te informacije bistvene za uporabo prožnosti iz člena 5(2) Direktive. To spletno orodje zagotavlja, da bo ocena teh vlog za prožnost, ki jo izvede Komisija, dosledna in pregledna.

Komisija je leta 2021 skupaj z EEA vzpostavila spletno stran evropskega indeksa kakovosti zraka[93] in aplikacijo za mobilne naprave, ki uporabnikom omogoča boljše razumevanje kakovosti zraka v bližini njihovega doma ali delovnega mesta.

5.2. Uporaba sredstev EU za podporo ciljem Direktive

Člen 7 Direktive določa, da si mora Komisija prizadevati „olajšati dostop [držav članic] do obstoječih finančnih sredstev Unije“, da bi podprla doseganje ciljev Direktive. V skladu s členom 11(1), točka (c), Direktive mora Komisija poročati o tej uporabi.

Sredstva EU so bila dana na voljo v okviru različnih programov financiranja in države članice so jih z leti uspešno uporabile za izboljšanje kakovosti zraka. S tem financiranjem se neposredno podpirajo projekti na področju čistega zraka ali pa se cilji na področju čistega zraka učinkovito vključujejo v druge naložbe (npr. naložbe v infrastrukturo, razvoj podeželja in regionalni razvoj). Več projektov programov LIFE, Obzorje 2020 in Obzorje Evropa je podprlo zmanjšanje emisij onesnaževal ter spremljanje vprašanj onesnaženosti zraka in ozaveščenost državljanov o teh vprašanjih.

Komisija je za spremljanje napredka držav članic pri uporabi teh sredstev EU razvila metodologijo[94] za oceno, v kolikšnem obsegu posamezni tok financiranja prispeva k doseganju ciljev na področju čistega zraka. Vsako leto poroča o financiranju v zvezi s čistim zrakom v okviru svojega predloga proračuna, in sicer za vsak zadevni program financiranja. Glede na številke, objavljene leta 2023, je iz proračuna EU, vključno z instrumentom NextGenerationEU, za obdobje 2021–2027 za cilj čistega zraka namenjenih 147 milijard EUR oziroma 8,3 % večletnega finančnega okvira. Na sliki 4 je prikazan delež predvidene porabe za čist zrak v vseh programih[95]. Največji prispevek v sedanjem

---

90 https://edgar.jrc.ec.europa.eu/agree_tool/public/ (za dostop je potreben račun EU Login).

91 Copernicus je komponenta vesoljskega programa EU za opazovanje Zemlje.

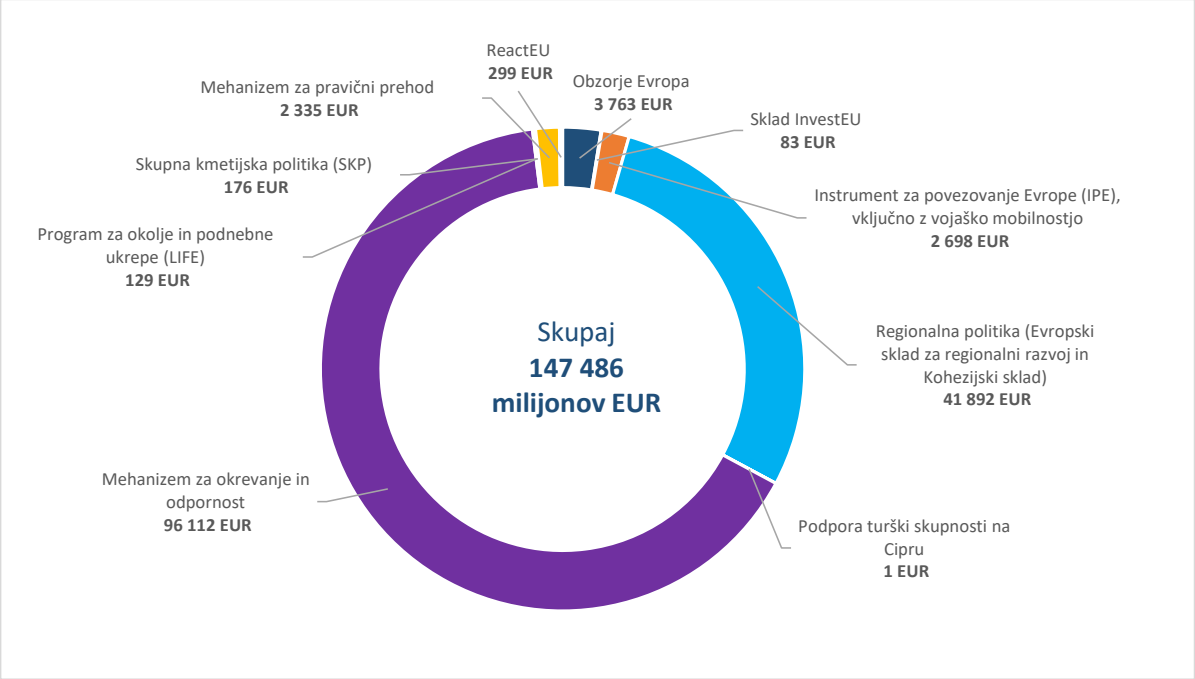
92 https://cds.climate.copernicus.eu/cdsapp#!/software/app-necd?tab=overview.

93 https://www.eea.europa.eu/themes/air/air-quality-index.

94 Predstavljena v Prilogi 4 k prvemu poročilu o izvajanju COM(2020) 266 final in dopolnjena z informacijami, ki so na voljo na naslovu: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/performance-and-reporting/horizontal-priorities/green-budgeting/clean-air-tracking_en?prefLang=sl.

95 https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/performance-and-reporting/horizontal-priorities/green-budgeting/clean-air-tracking_sl. Kot je pojasnjeno v metodologiji, ocena financiranja SKP temelji samo na podatkih za leti 2021 in 2022 ter obstoječi metodologiji za spremljanje čistega zraka, razviti za večletni finančni okvir 2014–2020. V letih, ki sledijo, zlasti v obdobju 2023–2027, bo metodologija spremljanja čistega zraka prilagojena spremenjenim pogojem izvajanja SKP v navedenem obdobju.

programskem obdobju naj bi se zagotovil iz mehanizma za okrevanje in odpornost ter Evropskega sklada za regionalni razvoj in Kohezijskega sklada.

Slika 4: Predvideni prispevek k čistemu zraku v obdobju 2021–2027 (v milijonih EUR). Opomba: ocena financiranja SKP zajema samo leti 2021 in 2022 (vir: Evropska komisija[96]).

5.3. Povezave z mednarodnimi sporazumi

Direktiva je tesno povezana s Konvencijo o onesnaževanju zraka na velike razdalje prek meja in njenimi protokoli[97], pri čemer se obe pravni ureditvi dopolnjujeta, kolikor je mogoče, zlasti pri poročanju o evidencah in projekcijah emisij. S podporo EEA je bil razvit skupni vodnik o evidenci emisij za skupno metodologijo, ki se stalno izboljšuje[98]. V skladu s konvencijo o onesnaževanju zraka se redno objavljajo tudi smernice[99], [100].

Spremenjeni Göteborški protokol h konvenciji o onesnaževanju zraka, ki je začel veljati 7. oktobra 2019, in Direktiva sta na splošno usklajena glede obveznosti zmanjšanja emisij za obdobje 2020–2029. Göteborški protokol je bil nedavno pregledan v okviru konvencije o onesnaževanju zraka, kar je bila priložnost za preučitev nadaljnje uskladitve teh dveh pravnih ureditev, med drugim z razvojem skupnega pristopa na primer k emisijam metana in črnega ogljika. Na podlagi pregleda so pogodbenice konvencije o onesnaževanju zraka decembra 2023 sprejele odločitev o začetku postopka revizije Göteborškega protokola. Postopek revizije se bo začel leta 2024, pri čemer je cilj zaključiti pogajanja do konca leta 2026.

96 https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/performance-and-reporting/horizontal-priorities/green-budgeting/clean-air-tracking_sl.
97 https://environment.ec.europa.eu/topics/air_en?prefLang=sl.
98 https://unece.org/emissions-reporting.
99 https://unece.org/publications/environment-policy/air-convention.
100 https://unece.org/gothenburg-protocol.

6. SKLEPNE UGOTOVITVE

Pravilno izvajanje direktive od samega začetka je ključno za zagotovitev pravočasnega zmanjšanja emisij onesnaževal zraka, učinkovito prispevanje k izboljšanju zdravja ljudi in ekosistemov ter uresničevanje cilja ničelnega onesnaževanja v okviru evropskega zelenega dogovora in njegovega akcijskega načrta za ničelno onesnaževanje.

Zato Komisija že ves čas spremlja primere, v katerih so bile v evidencah držav članic o emisijah onesnaževal zraka ugotovljene neskladnosti. Poleg tega pozorno spremlja nadaljnje ukrepanje držav članic v zvezi s temi primeri ter jih poziva, naj v skladu z zakonskimi roki sprejmejo konkretne ukrepe v obliki posodobljenih politik in ukrepov (in pravočasnih predložitev posodobljenih nacionalnih programov nadzora nad onesnaževanjem zraka, kadar je to potrebno).

Vsa onesnaževala, za katera so v Direktivi določene obveznosti zmanjšanja emisij, je treba še naprej stalno spremljati. To je zlasti pomembno ob približevanju strožjih obveznosti glede zmanjšanja, ki se bodo uporabljale od leta 2030 naprej, in glede na cilj, da se standardi EU za kakovost zraka natančneje uskladijo s smernicami SZO o kakovosti zraka iz leta 2021[101]. Amoniak ostaja onesnaževalo, ki je še posebej problematično, pri čemer so možnosti, da se izpolnijo obveznosti zmanjšanja emisij amoniaka iz Direktive, še vedno slabe. Da bi državam članicam pomagali doseči ta specifični cilj, je bila v Direktivo vključena priloga, v kateri so določeni (obvezni in neobvezni) ukrepi ter navedene uveljavljene prakse, ki dokazano zmanjšujejo emisije amoniaka. Države članice morajo okrepiti svoja prizadevanja za zagotovitev, da se ti ukrepi in prakse dejansko izvajajo, tudi s sodelovanjem z ustreznimi deležniki in zagotavljanjem skladnega pristopa k drugim nacionalnim postopkom, na primer pri izvajanju strateških načrtov skupne kmetijske politike.

V zvezi z drugimi onesnaževali, ki se urejajo s predpisi, je ambicioznejša energetska in podnebna politika zagotovila neposredne koristi prek zakonodajnega svežnja „Pripravljeni na 55“, načrta REPowerEU in nazadnje načrta za podnebni cilj za leto 2040[102]. Te pobude močno spodbujajo tudi cilje na področju čistega zraka, pri katerih večje podnebne ambicije pomenijo večjo energijsko učinkovitost in hitrejše uvajanje negorljivih obnovljivih virov energije. To velja zlasti za emisije drobnih delcev, dušikovih oksidov in žveplovega dioksida. Za čim večje povečanje teh posrednih koristi je pomembno, da države članice ustrezno usklajujejo nacionalne postopke načrtovanja. To pomeni, da bi morali biti NEPN in nacionalni programi nadzora nad onesnaževanjem zraka med seboj usklajeni, kar naj bi države članice upoštevale pri dokončnem oblikovanju NEPN do junija 2024 in pri posodabljanju nacionalnih programov nadzora nad onesnaževanjem zraka.

Komisija državam članicam še naprej zagotavlja različne vrste podpore za pomoč pri izvajanju Direktive. Zagotavlja jim na primer podporo za krepitev zmogljivosti, ki večinoma pomeni temeljit pregled evidenc, projekcij, nacionalnih programov nadzora nad onesnaževanjem zraka in podatkov o ekosistemih, ki jih predložijo države članice. Podpora vključuje izmenjave s strokovnjaki držav članic, rezultat pa so praktična priporočila za izboljšanje prihodnjih predložitev. To je pomembno, saj so za ozaveščeno in dobro ciljno usmerjeno obravnavo virov emisij potrebni visokokakovostni podatki. Druge oblike

[101] Komisija je 26. oktobra 2022 predlagala revizijo direktiv o kakovosti zunanjega zraka in v okviru tega standardov EU glede kakovosti zraka (COM(2022) 542 final/2). Svet in Parlament sta politični dogovor o revidirani direktivi dosegla v začetku leta 2024 (https://www.consilium.europa.eu/sl/press/press-releases/2024/02/20/air-quality-council-and-parliament-strike-deal-to-strengthen-standards-in-the-eu/).

[102] COM(2024) 63 final.

podpore, ki so državam članicam na voljo na zahtevo, vključujejo Instrument za tehnično podporo, orodje TAIEX-EIR Peer 2 Peer in izmenjave deležnikov. Nenazadnje so sredstva EU še vedno na voljo za podporo pobudam, povezanim s čistim zrakom.

Kot dopolnitev tega poročila bodo četrti obeti za čist zrak, ki naj bi bil pripravljeni konec leta 2024, zagotovili posodobljeno analizo stroškov in koristi pri doseganju ciljev Direktive ter poudarili morebitne dodatne ukrepe, ki so potrebni na nacionalni ravni in ravni EU. Oba dokumenta bosta podlaga za prihodnji pregled Direktive, ki naj bi bil dokončan do leta 2025 ter v katerem bosta podrobneje analizirana Direktiva in njeno izvajanje.